

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Foreign Policy Making in Western Europe

Vermeulen, W.H.

Citation

Vermeulen, W. H. (1980). Boekbespreking van: Foreign Policy Making in Western Europe. *Acta Politica*, 15: 1980(3), 418-421. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452129>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452129>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

hulpmiddel bij het maken van een uittreksel, maar het maakt het lezen soms wat vermoeiend.

Deze kritische noot doet echter weinig af aan de waarde van dit boek voor diegenen die belang stellen in de ontwikkeling van de internationale politiek en de positie van de Verenigde Staten daarbinnen.

P. R. Baehr

William Wallace en W. E. Paterson (eds.), *Foreign policy making in Western Europe*, Farnborough (Saxon House, Teakfield Ltd), 1978, 161 pp, £ 17,75

William Wallace, schrijver, editor of co-editor van enkele boeken over buitenlandse politiek en het politieke besluitvormingsproces in Groot-Brittannië en later over het besluitvormingsproces in de Europese Gemeenschappen, heeft in de onderhavige publikatie het licht weer vooral gericht op de nationale besluitvorming, nu in een aantal Westeuropese staten. Uitgekozen zijn de eertijds grote, thans tot middelgrote mogendheden gereduceerde staten Engeland, Frankrijk en Duitsland, en verder Italië, Nederland, België, Denemarken, Noorwegen en Zweden.

Al deze staten zijn in toenemende mate van elkaar afhankelijk, of het nu om hun militaire veiligheid of om de werkgelegenheid gaat. Vraagstukken van binnenlandse en van buitenlandse politiek lopen dan ook steeds meer in elkaar over.

Daarom is het interessant na te gaan hoe het politieke besluitvormingsproces in zo sterk interdependente staten als de Westeuropese verloopt en hoe verschillen te verklaren zijn. Niet alleen verschillen in de wijze van besluitvorming in de Westeuropese staten hebben de aandacht van de onderzoekers, maar ook verschillen ten opzichte van de Verenigde Staten. Dit boek is niet alleen ontstaan uit het verlangen een 'logisch' vervolg te schrijven op de in het begin genoemde studies, het is evenzeer voortgekomen uit onvrede met de bijna volledig door Amerikanen beheerste literatuur over de buitenlandse politiek met hun 'built-in assumptions and values derived ultimately from American experience'.

Christopher Hill opent het boek met een theoretische inleiding. Eigenlijk zou de theorie ons 'general explanatory sentences' moeten verschaffen die het politieke gebeuren zowel kunnen voorspellen als achteraf verklaren (blz. 9). De nadruk ligt op het woord 'general', want: 'The search for comprehensive explorations able to predict events in detail remains an overambitious, even absurd, target' (blz. 10). Met de Israëliische politicoloog Brecher ziet hij het meest in een 'agreed framework for research', dit wil zeggen een samenstel van afzonderlijke onderzoeken op beperkte terreinen, waarop 'the interplay of different pressures can be observed and measured'. Hill beveelt de onderzoeker aan zich daarbij te spiegelen aan de verworvenheden van de psychologie en de organisatieler.

Faurby die de buitenlandse politiek van Noorwegen, Zweden en Denemarken voor zijn rekening heeft genomen verwacht in het voetspoor van Lijphart, veel van de 'comparable cases strategy'. Dit houdt in 'that we should select cases from countries which have a high degree of similarity on a number of the independent variables often considered relevant in explaining foreign policy such as economic structure and resources and characteristics of the political system and the political processes. Differences in foreign policy must thus be explained in terms of variables which are not identical'. (p. 107)

De Scandinavische landen vertonen een grote gelijkvormigheid ten aanzien van

de 'duurzame' factoren die door iemand als de Amerikaanse politicoloog Rosenau van doorslaggevend betekenis worden geacht voor de verklaring van het politieke gedrag: grootte, geografische ligging, de economische ontwikkeling en culturele en historische factoren. De Scandinavische landen zijn klein, sterk geïndustrialiseerd en democratisch. Zij geven blijk van een hoge graad van samenwerking op internationaal gebied, bijv. in het Internationaal Monetair Fonds en in ontwikkelingsvraagstukken. Maar ten aanzien van de belangrijkste beslissingen — de toetreding tot NAVO en EG — zijn hun wegen uiteengegaan. Daarvoor zijn alleszins plausibele verklaringen te geven: voor wat de NAVO betreft uit de verschillen in strategische situatie en militaire traditie, voor wat de EG aangaat uit uiteenlopende exportbelangen en uit de meer of minder sterke wens zich neutraal op te stellen in de Oost-West-tegenstelling. Maar dat betekent wel dat Rousseau's meest onafhankelijke variabelen als brengers van inzicht ons in de steek laten, althans aanvulling behoeven van de kant van de historische en culturele factoren, die zich echter vaak tot velerlei uitleg lenen.

Ten aanzien van de drie middelgrote mogendheden geeft het criterium grootte niet veel meer houvast dan dat zij niet over de machtsmiddelen beschikken van de Verenigde Staten of de Sovjet-Unie en dat het in psychologisch opzicht niet gemakkelijk is los te komen van een verleden waarin zij groter en machtiger waren. De wijze waarop zij hun verminderde status 'verwerken' wordt echter voor een niet gering gedeelte bepaald door culturele en historische factoren: Wallace noemt de neiging van de Franse presidenten, van De Gaulle tot Giscard d'Estaing, om hun volgelingen steeds opnieuw voor te houden dat Frankrijk in staat is op internationaal gebied zich op beslissende wijze te laten gelden en anderzijds het terughoudend optreden van de Duitsers, nog altijd bang om voor 'ugly Germans' door te gaan.

De geografische ligging verklaart mede een verschil in houding ten opzichte van Amerika en de Sovjet-Unie, een factor die voor de Bondsrepubliek nog een speciaal accent krijgt door de na de wereldoorlog aangebrachte Duitse deling.

Wat de economische ontwikkeling betreft: alle drie zijn industriestaten, waar de overheid zich in toenemende mate met het economisch leven heeft ingelaten en steeds meer optreedt als behartiger van de internationale belangen van het binnenlandse bedrijfsleven. De regeringen willen aan het publiek duidelijk maken dat ze in de internationale arena opkomen voor de nationale belangen, maar ze willen er doorgaans niet voor uitkomen dat ze daartoe niet in staat zijn zonder voortdurende samenwerking met andere regeringen en zonder concessies te doen! Wallace noemt 'the ability of central policy makers to monitor and to steer, and thus to hold the boundary between domestic politics and foreign policy . . . crucial to the continued viability of the nation-state' . . .

De wijze waarop de 'central policy-makers' van de 'middelgrote drie' balanceren hangt weer goeddeels af van de institutionele verhoudingen in de betrokken landen en de persoonlijke eigenaardigheden van de bewindslieden.

Volgens Sassoon, die de Italiaanse buitenlandse politiek voor zijn rekening heeft genomen, beschouwen de Italianen hun land als een klein en zwak land, waar de dominerende politici in zo sterke mate bedacht zijn op het behoud van de eigen posities, dat zij zich maar al te gemakkelijk bij de door Amerika beheerste status quo neerleggen: bij de NAVO en de door Amerikanen gewilde Europese Gemeenschap.

Sassoon spreekt van 'an extreme case of the sub-ordination of foreign policy to

domestic politics once the major 'choices' of 1947-1950 were made' (p. 100) en van het immobilisme van de Italiaanse buitenlandse politiek, als bespeurd bij enige verandering onder invloed van de groei van het communisme, van de oliecrisis en van de toetreding van de Middellandse Zeelanden tot de EG.

Ook de lage landen zijn klein. Dehoutte en Van Staden laten hun betrekkelijke onmacht zien, het gedrag van andere mogelijkheden te beïnvloeden. Veeleer moeten zij voortdurend rekening houden met de opvattingen van machtiger bondgenoten. 'Consequently, the formulation of foreign policy in the Low Countries is a subtle process of reconciling national preference to international reactions, whether anticipated or not'.

Het boek wordt besloten met een studie van Allen, 'Foreign policy at the European level: beyond the nation-state'.

Allen beschrijft de twee 'circuits', voor de coördinatie van de buitenlandse politiek van de Zes of Negen: de Europese Gemeenschappen voor economische vraagstukken (de 'low politics') en de Europese Politieke Samenwerking voor de 'high' politics. Het is een kunstmatige tegenstelling, want de internationale handel en wisselkoersen worden 'gepolitiseerd' en de veiligheidsaspecten schijnen volgens Allen voor Europa wat minder belangrijk. Daarnaast spelen lidstaten van de EG een belangrijke rol in NAVO, OESO, IMF en de Noord-Zuid dialoog en in economische topconferenties in steeds wisselende coalities.

Maar in essentie wordt overal 'state-centred foreign policy' bedreven. De samenwerking is evenwel zo veelvuldig geworden, dat Allen heel voorzichtig de mogelijkheid wil openlaten dat daarmee een 'environment' ('milieu') is geschapen waarin een 'Europese' buitenlandse politiek zou kunnen ontstaan.

Uit de hierbesproken onderhavige verzamelbundel blijkt dat in Europa de buitenlandse politiek slechts weinigen wakker houdt. In pers of parlement wordt er in het algemeen zeer weinig aandacht aan besteed. Het Engelse Parlement, dat wel vaste commissies kent, bezit er geen voor buitenlandse zaken. Politieke partijen worden er nauwelijks door beroerd. Alleen in Denemarken heeft de toetreding tot de EG mede tot een radicale verandering van partijverhoudingen geleid. Nederlandse kamerleden lijken sinds enige jaren tot de meest verontruste te behoren en vooral over zaken waar zij als bewoners van een klein land niet zo veel aan kunnen doen (Vietnam, Angola, Zuid-Afrika, Griekenland, Chili), meer zelfs dan over aangelegenheden waarover wij nog wel iets in de melk zouden kunnen brokkelen (EG, NAVO). Van Staden schrijft dat toe aan de moralistische trek van vele Nederlanders, die van ons land een gidsenland zouden willen maken.

Ook in het Italiaanse parlement zijn de laatste jaren wel discussies geweest over Vietnam en de erkenning van China, die volgens Sassoon te beschouwen zijn als tekenen van meer los te komen van de Verenigde Staten. De verhouding tot de Verenigde Staten zou ook ter sprake gebracht kunnen worden in een debat over bv. de toetreding van Engeland tot de EG, maar dat debat is uit de weg gegaan. Liever hield men zich bezig met Vietnam: 'general Policy questions are better approached through symbolic issues which pose more clearly questions of principle' (p. 90).

Hoewel dezelfde 'issues' als bv. de verhouding tot de Verenigde Staten, de oliecrisis, de positie van de minister van Buitenlandse Zaken in alle studies wel ter sprake komen, is er geen strakke uniforme opzet gevolgd, die vergelijking van verschillende landen makkelijk maakt. Alleen Dehoutte en Van Staden hebben in een gemeenschappelijk geschreven studie over België en Nederland uitdrukkelijk

steeds dezelfde vraagstukken voor beide landen behandeld en geëvolueerd. De omstandigheden in alle behandelde landen lopen echter zover uiteen dat het dubieus is of een strak analyseschema de leesbaarheid der afzonderlijke studies ten goede zou zijn gekomen. De auteurs zijn er stellig in geslaagd wat Hill in zijn theoretische inleiding als taak heeft gesteld: 'breaking down international behaviour into its different contexts and sets of causes, and attempting to make statements which are more than merely commonplaces about how these factors influence decisions'.

W. H. Vermeulen

M. van den Heuvel, *De militair-patriottische opvoeding van de Sovjet-jeugd*. NIVV-reeks, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1979, 119 pp., fl. 8,—

Men zegt dat tsaar Nicolaas I ervan droomde om van Rusland één groot exercitierrein te maken waarop de bevolking keurig in het gelid aangetreden zou staan, in uniform en met gepoetste laarzen. Zijn verlangen kwam waarschijnlijk niet alleen voort uit esthetische, maar vooral ook uit politieke overwegingen. Uit het boek van Martin van den Heuvel over de militair-patriottische opvoeding van de sovjet jeugd blijkt, dat de huidige sovjet leiders, Nicolaas' onverhoopte erfenamen, een dergelijk verlangen ook niet geheel vreemd is.

Kort na de val van Chroesjtsjov, in de jaren 1965 tot 1968, kwam een uitgebreid militair-patriottisch opvoedingsprogramma tot stand. De nieuwe sovjet leiders hadden geconstateerd, dat de onthullingen over het Stalin-tijdperk het vertrouwen van de jeugd in de autoriteiten en het geloof in de communistische idealen ernstig ondermijnd hadden. Met het nieuwe beleid hoopte de sovjet leiding weer wat greep op de jeugd te krijgen. Tegelijkertijd vormde het een bijdrage aan de militaire kracht van de Sovjet-Unie. Het programma werd officieel gerechtvaardigd onder verwijzing naar de agressieve aard van het imperialisme, dat zoals het marxisme-leninisme leert, door zijn streven naar de wereldheerschappij een voortdurende bedreiging voor de vrede vormt. Daarnaast voerde men aan dat de intensieve misleidende propaganda vanuit de westerse landen een verhoging van de ideologische waakzaamheid nodig maakte.

De militair-patriottische opvoeding strekt zich uit tot drie terreinen: de sport, de onderwijsinstellingen en bedrijven, en tenslotte de vrijetijdsbesteding. In de sportbeoefening waren altijd al militaire elementen aanwezig. Maar de paramilitaire sporten hebben vooral de laatste jaren een hoge vlucht genomen. Dat is voornamelijk het werk van de DOSAAF, een reusachtige organisatie die tot doel heeft de band tussen leger en volk te versterken. Door middel van de DOSAAF, die voor haar leden cursussen in paramilitaire sporten als parachutespringen en schieten en in technische specialismen organiseert, hoopt men de belangstelling van de jeugd voor het militaire bedrijf te wekken.

In 1968 werd de premilitaire opleiding een verplicht vak voor middelbare scholieren en hun leeftijdsgenoten in de bedrijven. Hierdoor werd de bekorting van de dienstdienst die in 1967 van kracht werd, enigszins gecompenseerd. Het programma beslaat 140 lessen, verdeeld over 2 jaar. De leerlingen krijgen les in exerceren, schieten, tactiek, BB, EHBO, en militair-technische onderwerpen. Natuurlijk wordt ook de ideologische vorming niet vergeten. Aan het eind van het eerste jaar vindt een vijfdaagse veldoefening plaats onder begeleiding van militairen. Tijdens